

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТА РИНКОВОЇ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

© 2017 ВАХЛАКОВА В. В.

УДК 336.13

Вахлакова В. В. Оцінювання фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства

Найпоширенішим в оцінюванні економічної безпеки підприємства є функціональний підхід, але він потребує вдосконалення з урахуванням накопичених знань в економічній безпекології мікрорівня, що дозволить інакше організувати його використання. В оцінюванні економічної безпеки підприємства за функціональним підходом пропонується відмовитися від численних функціональних складових, зосередивши увагу на фінансовій та ринковій, і від традиційної згортки нормалізованих одиничних і комплексних показників для отримання інтегрального показника економічної безпеки підприємства. Для оцінювання економічної безпеки підприємства за фінансовою та ринковою складовими запропоновано використати сигнатурні критерії відібраних показників за кожною складовою, кількість яких має бути невеликою. За кожною оцінюваною складовою економічної безпеки підприємства відібрано по чотири одиничних показника, що дозволило скористатися у візуалізації оцінок еліпсою формою кіла Ейлера – Венна для чотирьох множин оцінок за кожною складовою.

Ключові слова: підприємство, економічна безпека, оцінювання, функціональний підхід, складові, показники, сигнатурні функції, кола Ейлера – Венна.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 13.

Вахлакова Вікторія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту, Донбаський державний технічний університет (пр. Перемоги, 84, Лисичанськ, 93100, Україна)

E-mail: VahlakovaVV@gmail.com

УДК 336.13

UDC 336.13

Вахлакова В. В. Оценка финансовой и рыночной составляющих экономической безопасности предприятия

Наиболее распространенным в оценивании экономической безопасности предприятия является функциональный подход, но он требует усовершенствования с учетом накопленных знаний в науке об экономической безопасности микроуровня, что позволит по-иному организовать его использование. В оценивании экономической безопасности предприятия с использованием функционального подхода предлагается отказаться от многочисленных функциональных составляющих, сосредоточив внимание на финансовой и рыночной, и от традиционной свертки нормализованных единичных и комплексных показателей для получения интегрального показателя экономической безопасности предприятия. Для оценивания экономической безопасности предприятия по финансовой и рыночной составляющим предложено использовать сигнатурные критерии для выбранных показателей по каждой составляющей, количество которых должно быть небольшим. По каждой оцениваемой составляющей экономической безопасности предприятия отобраны по четыре единичных показателя, что позволило воспользоваться для визуализации оценок эллипсной формой кругов Эйлера – Венна для четырех множеств оценок по каждой составляющей.

Ключевые слова: предприятие, экономическая безопасность, оценивание, функциональный подход, составляющие, показатели, сигнатурные функции, круги Эйлера – Венна.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 13.

Вахлакова Виктория Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры учета и аудита, Донбасский государственный технический университет (пр. Победы, 84, Лисичанск, 93100, Украина)

E-mail: VahlakovaVV@gmail.com

Vahlakova V. V. Assessing the Financial and Market Components of the Enterprise's Economic Security

The most common in assessing economic security of an enterprise is the functional approach, but it needs to be improved on the basis of accumulated knowledge in the science of economic security at the micro-level, thus allowing for different organizing its usage. In order to assess the economic security of enterprise using a functional approach, it is proposed to abandon many functional components in favor of focusing on the financial and market ones, and to discard the traditional rollup of the normalized single and complex indicators to obtain an integral measure of the enterprise's economic security. In order to assess the economic security of enterprise by the financial and market components, it is proposed to use the signature criteria for the selected indicators by each component, the number of which should be small. For each of the assessed components of the enterprise's economic security four single indicators were selected, making possible to visualize the assessments by using the elliptic form of the Euler – Venn circles for the four multitudes of assessments as to each component.

Keywords: enterprise, economic security, assessment, functional approach, components, indicators, signature functions, Euler – Venn circles.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 13.

Vahlakova Viktoriia V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, Donbas State Technical University (84 Peremohy Ave., Lysychansk, 93100, Ukraine)

E-mail: VahlakovaVV@gmail.com

Найпоширенішим в оцінюванні економічної безпеки підприємства є функціональний підхід, за яким розраховується інтегральний показник економічної безпеки з використанням комплексних показників економічної безпеки за вибраними функціональними складовими [6; 7]. Інтегральний показник економічної безпеки підприємства, як правило, розраховується в частках одиниці. За його значенням можна лише отримати уявлення про рівень економічної безпеки підприємства – високий або низький – і простежити динаміку цього показника (за умови дотримання тієї ж самої методики його розрахунку та зіставності викорис-

таних одиничних показників). Для з'ясування причин низького або високого рівня економічної безпеки доводиться повертатися до комплексних показників кожної функціональної складової. Але навіть вони, представлені також у частках одиниці, малоінформативні, тому виникає необхідність їхнього розкладання на одиничні показники. Така зворотна послідовність аналітичних дій, по-перше, деяким чином суперечить логіці оцінювання: спочатку одиничні показники згортаються, визначається зрештою один – інтегральний показник, але для ідентифікації стану економічної безпеки підприємства необхідно у зворотній послідовності розгорнути

комплексні та інтегральні показники. По-друге, такі дії призводять до необхідності зрештою аналізувати значну кількість одиничних показників за функціональними складовими.

За функціональним підходом в оцінюванні економічної безпеки підприємства розглядаються від п'яти до дев'яти функціональних складових. Виявити якісь тенденції зміни економічної безпеки за допомогою множини одиничних показників, значення яких іноді свідчать про різноспрямовані явища, дуже складно. Для цього потрібні зусилля кваліфікованих фахівців з економічної безпеки підприємства, які змушені будуть працювати тривалий час. Не виключено, що після такого тривалого періоду їхні висновки та рекомендації вже будуть не потрібні – час може бути упущеним.

Зі сказаного в жодному разі не витікає необхідність відмови від використання функціонального підходу в оцінюванні економічної безпеки підприємства. Але функціональний підхід потребує вдосконалення, подальшого розвитку, трансформації з урахуванням накопичених знань в економічній безпекології мікрорівня, що дозволить в іншому аспекті організувати його використання.

Хронологічно функціональний підхід першим став використовуватися в оцінюванні економічної безпеки підприємства, і з плином часу сформувалася послідовність дій з оцінювання за цим підходом. Така послідовність дій відома, її докладно викладено в наявних публікаціях (див. [6; 7]), так само, як і описано достоїнства та обмеження функціонального підходу в оцінюванні економічної безпеки підприємства (див. [6; 7]). Але, незважаючи на це, активне застосування функціонального підходу практично в незмінному вигляді триває (див. [1]). Проте в останні роки з'явилися публікації, в яких автори внесли зміни до функціонального підходу, що, безперечно, позитивно позначилося на якості оцінок економічної безпеки підприємства (див. [2]).

Можна припустити, що незмінність функціонального підходу в оцінюванні в економічній безпекології будь-якого рівня (макро-, мезо та мікрорівня) є наслідком неявної реалізації принципу конвенціональності, який відображає конвенціональну концепцію істини. За А. Пуанкаре, основоположником конвенціональної концепції істини, конвенціональний елемент в науці очевидний, а конвенціональні угоди є невід'ємною стороною науки, оскільки забезпечують її функціонування [11].

За Л. Є. Шульженко, конвенції в економічній безпекології створено групою вітчизняних учених-першопроходців, які розпочинали формування сукупності знань про економічну безпеку суб'єктів господарювання [13, с. 150]. Не є винятком і така область економічної безпекології, як оцінювання, в якій підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства багато в чому повторюють та копіюють наявні підходи до квантифікації інших явищ або процесів у діяльності підприємства, що є наслідком визнання, часто за умовчанням, доцільності та правомірності їхнього застосування.

З одного боку, принцип конвенціональності дозволяє досягнути єдності думок (хоча і умовної) щодо проблем, які ще не розв'язано або розв'язано неповною

мірою. Але, з іншого боку, такий принцип деякою мірою гальмує подальші дослідження тих питань, з яких начебто досягнуто єдності думок. Так само відбувається із функціональним підходом в оцінюванні економічної безпеки підприємства: його обмеженість та достатньо вузькі межі застосування визнаються, але всі спроби його вдосконалення зводяться лише до деяких змін, які принципово не змінюють характер його застосування. Можливо, принципові зміни процедури функціонального підходу в оцінюванні економічної безпеки підприємства ще попереду, а поки необхідні, хоча і невеличкі, кроки з його вдосконалення.

Метою статті є обґрунтування доцільності оцінювання економічної безпеки підприємства за двома головними функціональними складовими – фінансовою та ринковою, а також обґрунтування вибору показників за кожною зі складових і використанням кіл Ейлера – Вена у візуалізації результатів оцінювання.

За функціональним підходом в оцінюванні економічної безпеки підприємства основну увагу пропонується зосередити на фінансовій та ринковій складових. Стан інших функціональних складових (інтелектуальна, кадрова, техніко-технологічна, правова, ресурсна тощо) прямо або опосередковано відображається в цих складових, які за своєю природою є синтетичними.

Оцінювання економічної безпеки підприємства пропонується проводити за фінансовою та ринковою складовими в такій послідовності:

- ✦ окреме оцінювання фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства;
- ✦ оцінювання економічної безпеки підприємства на основі комбінування показників фінансової та ринкової складових, результати якого представлено у формі сценаріїв економічної безпеки.

Рішення про зосередження саме на фінансовій та ринковій складових в оцінюванні економічної безпеки підприємства за функціональним підходом зумовлене таким.

Оцінки фінансової та ринкової складових надають змогу охопити в оцінюванні економічної безпеки підприємства минулий, поточний і майбутній періоди його діяльності. Комбінування фінансової та ринкової складових в оцінюванні економічної безпеки підприємства дозволяє охопити всі періоди часу його діяльності, що забезпечує комплексний характер оцінювання.

Фінансова складова більшою мірою відображає економічну безпеку підприємства в минулому, тобто її стан, що є наслідком минулих подій (наприклад, реалізованих загроз, якщо оцінювання здійснюється в межах захисного підходу) або використання ресурсів (якщо оцінювання здійснюється в межах ресурсного підходу), оскільки в оцінюванні використовуються показники минулих періодів. У цілому проблема ретроспективності даних для отримання оцінок економічної безпеки підприємства є дуже гострою, адже в оцінюванні переважно використовуються значення показників минулого періоду. Наявні в окремих публікаціях спроби показують, що розв'язання цієї проблеми лише починається.

Ринкова складова відображає стан економічної безпеки підприємства переважно в майбутньому. У теперішній час у підприємства наявні ринкові можливості (стійкість клієнтського кола та його сегментація, характер ринкової ніші, що належить підприємству, його ринкова позиція тощо), збереження, примноження та активне використання яких закладає підвалини економічної безпеки в майбутньому.

Графічно співвідношення між ринковою та фінансовою складовими економічної безпеки підприємства показано на *рис. 1*.

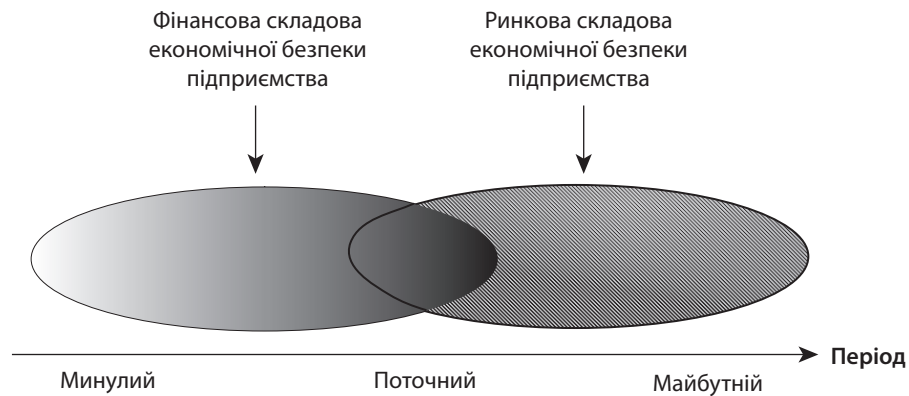

Рис. 1. Співвідношення між фінансовою та ринковою складовою економічної безпеки підприємства

В оцінюванні фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства пропонується використовувати не самі показники цих складових, а сигнатурні функції зміни значень показників за аналізований період. Даний вибір має такі переваги:

- ✦ оцінювання набуває динамічного характеру, оскільки основою оцінювання є не порівняння значення показників з деяким еталоном, а фактичне рекурсійне порівняння показника, певний ланцюговий сигнатурний індекс;
- ✦ спрощується врахування вагомості кожного з показників у результуючому показникові за складовою (якщо визнана доцільною різна вагомість показників складової);
- ✦ нівелюється проблема узгодження розмірності показників для оцінювання складової, оскільки сигнатурна функція зміни будь-якого показника безрозмірна;
- ✦ нівелюється проблема врахування щільності шкали одиничних показників, діапазону його шкали та розмаху його варіації для згортання одиничних показників для визначення узагальнюючого результуючого показника.

Перехід від показників фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства до сигнатурних функцій зміни значень показників цих складових небездоганний, є певні обмеження та негативні риси як стосовно оцінювання в цілому, так і економічної безпеки зокрема:

- ✦ враховується не абсолютна величина зміни показника, а лише спрямованість зміни його значення;

- ✦ навіть несуттєва, дуже мала зміна значення показника приводить до формування певного значення сигнатурної функції, і це значення є суттєвим для подальших розрахунків;
- ✦ еластичність сигнатурного показника від абсолютної величини зміни первинного значення показника дорівнює 0;
- ✦ не враховується щільність розподілу кожного з використовуваних одиничних показників, які відібрано для оцінювання економічної безпеки за кожною складовою;

- ✦ не враховується потенційно різна еластичність зміни результуючого показника від впливу окремих чинників, вплив яких враховано в оцінюванні;
- ✦ здійснюється перехід від інтервальної шкали одиничних показників до ординальної шкали сигнатурних значень змін їхніх значень, а згодом і до дискретної або ординальної шкали результуючого показника, що зменшує розмах варіації кожного з одиничних показників вибраних складових.

Проте ці обмеження сигнатурних функцій зміни використовуваних в оцінюванні показників можна визнати такими, що не впливають на результати оцінювання фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства і знехтувати ними.

В оцінюванні фінансової складової економічної безпеки підприємства традиційно використовуються показники його фінансової діяльності, що містяться у фінансовій звітності або які можна розрахувати з використанням даних фінансових документів (див. [5; 10]). Такі показники переважно є відносними (коефіцієнти), але знаходять використання й абсолютні показники та їхня динаміка. При використанні показників з різними вимірниками неминує виникає необхідність їхньої нормалізації з використанням відповідних шкал, що також неминує призводить до деякого перекручування значень показників і, як наслідок, до деякої втрати їхньої достовірності.

Для оцінювання фінансової складової пропонується відібрати такі показники: дохід від основної ді-

яльності, прибуток, чистий грошовий потік від основної діяльності, запас фінансової міцності підприємства.

Вибір зазначених показників зумовлено таким:

- ✦ прибуток підприємства є комплексним показником діяльності підприємства, який характеризує ефект від його діяльності та основний результат для власника у грошовому вимірнику [8, с. 143];
- ✦ дохід від основної діяльності підприємства та його динаміка характеризують її масштаб;
- ✦ чистий грошовий потік від основної діяльності характеризує співвідношення між вхідним і вихідним фінансовим потоками в діяльності підприємства [12, с. 41–42]. Він доповнює показник прибутку, адже для підприємства важливо мати не просто нараховані доходи (за критеріями визнання доходів у бухгалтерському обліку), але й реальні кошти для фінансування діяльності. Показник чистого грошового потоку як раз і свідчить про наявність реальних коштів. Його значення доцільно розраховувати не за всіма видами діяльності, а лише за основною діяльністю. У такому випадку є відповідь на запитання: чи можливе фінансування діяльності підприємства за рахунок основної діяльності;
- ✦ значення показника запасу фінансової міцності свідчить про наявність у підприємства резервів забезпечення беззбиткової (або прибуткової) діяльності, величина яких прямо впливає на можливість підприємства діяти без збитків навіть в умовах реалізації зовнішніх та внутрішніх загроз;
- ✦ відносні показники (різноманітні коефіцієнти) менш придатні, оскільки вони є результатом відповідних розрахунків;
- ✦ відібрані показники детерміновано не пов'язані між собою, що перешкоджає виникненню їхньої мультиколінеарності, яка деформує значення результуючого показника фінансової складової та робить його некоректним. Тим більш детерміновано не пов'язані між собою сигнатурні функції зміни відібраних показників.

Для візуалізації результуючої оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємства, яку отримано з використанням зазначених одиничних показників, використано відомий інструмент аналізу співвідношення між множинами – діаграми Ейлера – Венна [9]. Такі діаграми широко використовуються для унаочнення співвідношення між різними множинами в теорії множин. Оскільки кількість одиничних показників для оцінювання фінансової складової економічної безпеки підприємства дорівнює 4 ($n = 2$), то кола Ейлера – Венна побудовано у специфічній формі – на основі еліпсів, тобто в еліпсовій формі кіл Ейлера – Венна для чотирьох множин (рис. 2).

За допомогою кіл Ейлера – Венна можна наочно представити кожен із 16 сценаріїв стану фінансової складової економічної безпеки підприємства, які утворюються на основі комбінування змін значень вибраних одиничних показників залежно від характеру зміни зна-

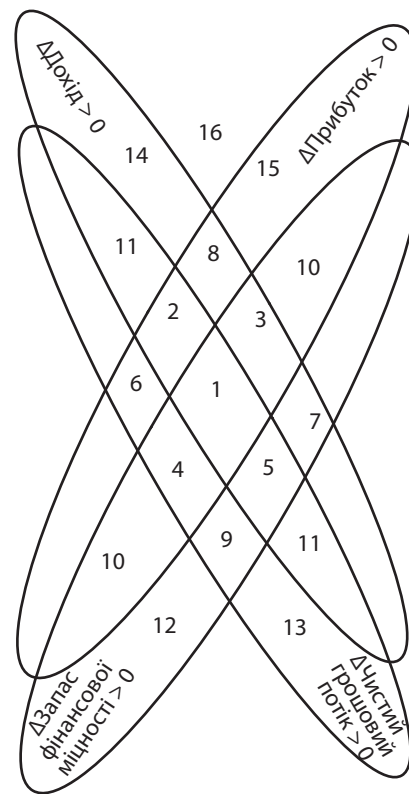

Рис. 2. Візуалізація оцінок фінансової складової економічної безпеки підприємства

чень одиничних показників протягом аналізованого періоду (позитивного або негативного). Візуалізація оцінок фінансової складової дозволяє оцінити можливі траєкторії їхньої зміни завдяки переходу від одного сегмента в колах Ейлера – Венна до іншого, що надає змогу відстежувати протягом заданого періоду динаміку оцінок фінансової складової економічної безпеки підприємства.

Для оцінювання ринкової складової економічної безпеки підприємства вибрано показники, які описують його ринкову позицію та взаємодію із суб'єктами ринкових відносин:

- ✦ частка підприємства на ринку;
- ✦ кількість постійних споживачів продукції підприємства;
- ✦ середній дохід підприємства від однієї угоди;
- ✦ відносна ємність ринку.

Вибір саме цих показників для оцінювання ринкової складової економічної безпеки підприємства зумовлено таким:

- ✦ частка підприємства на ринку характеризує його ринкову позицію (лідер, челенджер, аутсайдер тощо), яка суттєво впливає і на очікувані результати фінансової діяльності, і на фінансову стійкість підприємства, і на перспективи його присутності на ринку, і, отже, в цілому на економічну безпеку підприємства;
- ✦ зміна частки підприємства на ринку є важливим сигналом, на який підприємство має миттєво реагувати, оскільки така зміна обов'язково прямо або опосередковано позначиться на його економічній безпеці;

- ✦ кількість постійних споживачів продукції підприємства та її зміна безпосередньо характеризують стійкість його діяльності та спроможність зберегти присутність на ринку;
- ✦ середній дохід підприємства від однієї угоди характеризує результативність співпраці підприємства з контрагентами та ефективність трансакцій підприємства;
- ✦ відносна ємність ринку характеризує можливість підприємства забезпечити збут продукції на ринку.

Щодо деяких показників ринкової складової економічної безпеки підприємства необхідно пояснити таке.

Постійними слід вважати споживачів, які кілька років постійно співпрацюють з підприємством, яким належить незмінно стійка частка в його обсязі продажів. Можна припустити, така частка обсягу продажів має становити не менше 5%.

Показник «середній дохід підприємства від однієї угоди» характеризує середній дохід підприємства від однієї трансакції на ринку його продукції (робіт або послуг). Значення цього показника розраховується за результатами поділу доходу підприємства від операцій з продажу продукції (робіт або послуг) на кількість виконаних угод. Чим вище значення показника, тим на більший дохід може сподіватися підприємство за рахунок збільшення клієнтської бази, тим меншими будуть трансакційні витрати від взаємодії з одним бізнес-партнером. Показник «середній дохід підприємства від однієї угоди» змістово і за значенням відрізняється від середнього доходу підприємства на одного споживача (розраховується за результатами ділення загального доходу підприємства від основної діяльності протягом періоду на кількість споживачів підприємства). Адже з одним і тим самим бізнес-партнером підприємство може укласти кілька угод.

Показник «відносна ємність ринку» включено до числа оцінних для оцінювання ринкової складової економічної безпеки з таких міркувань. Ємність ринку визначає спроможність підприємства отримати дохід за рахунок збуту своєї продукції: у разі малої ємності ринку навіть за умови привабливих цін, якісної продукції та інтенсивних маркетингових зусиль підприємство буде мати низький дохід від реалізації продукції (надання послуг) через те, що виробничі можливості підприємства перевищують спроможність ринку [3, с. 87]. Тому висока ємність ринку є обов'язковою умовою результативної присутності на ньому, інакше підприємство не зможе попри всі зусилля отримати на такому ринку дохід.

Показник «відносна ємність ринку» характеризує ринкову нішу (ринковий сегмент), де представлено продукцію підприємства. Основою розрахунку цього показника є показник «ємність ринку».

Традиційно показник «ємність ринку» є абсолютним, його значення характеризує можливий обсяг реалізації товару певного виду на певному ринку (національному, зарубіжному або регіональному) при заданому рівні цін, обсяг тих товарів або послуг, які пропонуються

і купуються в межах ринку (ринкового сегмента), обсяг угод купівлі-продажу товарів або послуг, вироблених на певній території (територіальний ринок) або в окремій галузі (галузевому ринку) [4].

Ємність ринку характеризується розміром купівельного попиту, що дорівнює величині товарної пропозиції. У кожний момент часу ємність ринку кількісно визначена, тобто обсяг пропозиції та попиту виражається у вартісних і натуральних показниках товарів, що продаються, а отже, і товарів, що купуються (або послуг) [4].

Умаркетингу існує кілька розрахункових методів визначення ємності ринку, заміри при використанні яких мають варіантний характер (виробничий метод, визначення ємності ринку за галузевим зростанням, метод індексу дослідницької панелі, метод на основі індексу купівельної спроможності, метод на основі норм витрачання товару, метод підсумовування первинних, повторних і додаткових продажів). Результуючі значення показника ємності ринку можуть відрізнятися залежно від використовуваних методик збору даних і процедур розрахунку. Одночасне застосування кількох методів підвищує ймовірність отримання точних оцінок ємності ринку і при нестачі інформації є практично єдиною прийнятною альтернативою [4].

В оцінюванні ринкової складової економічної безпеки підприємства доцільно використовувати не показник «ємність ринку», а показник «відносна ємність ринку». Його значення розраховується як різниця між зміною ємності та пропозиції на ринку і вимірюється у відсотках. Показник «відносна ємність ринку» показує співвідношення динаміки попиту та пропозиції на певному сегменті ринку. Його значення показує, наскільки розширюється (або звужується) відповідний сегмент ринку для продукції, робіт або послуг підприємства. Динаміка ємності ринку сама по собі становить інтерес, але більшою мірою порівняно із сукупною пропозицією інших учасників ринку: якщо реальна ємність збільшується швидше, ніж сукупна пропозиція учасників ринку, то для підприємства виникає можливість отримання додаткового доходу.

Якщо значення показників, які відібрано для оцінювання фінансової складової економічної безпеки підприємства, залежать від підприємства, тобто є певною мірою керованими, то характер показників для оцінювання ринкової складової є іншим (табл. 1). Використання різних за вибраними критеріями показників в оцінюванні ринкової складової економічної безпеки підприємства дозволяє повною мірою врахувати вплив головних ринкових чинників і забезпечити комплексний характер оцінювання цієї складової.

З використанням вибраних показників для оцінювання ринкової складової економічної безпеки підприємства, кіл Ейлера – Венна та сигнатурного критерію оцінку ринкової складової економічної безпеки підприємства доцільно надати у графічній формі (рис. 3).

Візуалізація оцінки ринкової складової економічної безпеки здійснюється аналогічно візуалізації фінансової складової.

Характер показників для оцінювання ринкової складової економічної безпеки підприємства

Показник	Характер стосовно підприємства	Характер показника	Можливість управлінського впливу
Частка підприємства на ринку	Екзогенний	Кількісний	Майже не існує
Кількість постійних споживачів продукції підприємства	Екзогенний	Кількісний	Існує
Середній дохід підприємства від однієї угоди	Ендогенний	Якісний	Існує
Відносна ємність ринку	Екзогенний	Кількісний	Майже не існує

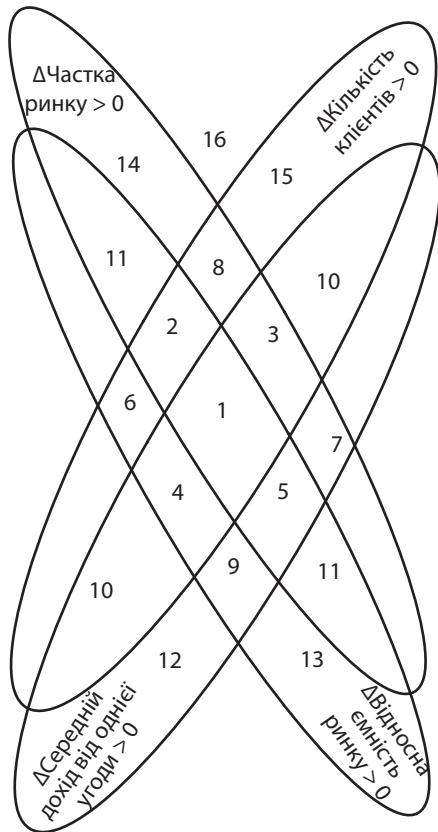

Рис. 3. Візуалізація оцінювання ринкової складової економічної безпеки підприємства

ВИСНОВКИ

В оцінюванні економічної безпеки підприємства за функціональним підходом доцільно відмовитися від численних функціональних складових і зосередити увагу на найголовніших – фінансовій та ринковій. Недоцільно також використовувати традиційну згортку нормалізованих одиничних показників за численними функціональними складовими та їхніх комплексних показників для отримання інтегрального показника економічної безпеки підприємства. Замість цього пропонується оцінювання економічної безпеки підприємства за фінансовою та ринковою складовими з використанням сигнатурних критеріїв відібраних показників за кожною складовою, кількість яких має бути невеликою, що надає змогу візуалізувати оцінки з використанням кіл Ейлера – Венна. За кожною оцінюваною складовою економічної безпеки підприємства відібрано по чотири одиничних показника, що дозволяє скористатися еліпсою формою кіл Ейлера – Венна для чотирьох множин.

Розрахункові та комбінаторні процедури оцінюванні фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства з використанням удосконаленого функціонального підходу дозволяють не втратити первинний зміст відібраних одиничних показників, а, значить, забезпечити точність її оцінок. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Алькема В. Г., Копитко М. І. Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки автомобілебудівних підприємств. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2015. № 39. С. 75–88.
2. Вергун А. М., Савченко М. М., Тарасенко І. О. Діагностика рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. *Економіческие науки*. 2015. № 2. С. 23–26.
3. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке/пер. с англ. М.: ИД «Вильямс», 2004. 272 с.
4. Ємність ринку. URL: <http://moyaosvita.com.ua/marketing/yemnist-rinku/>
5. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 3. С. 12–19.
6. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С. Оцінювання економічної безпеки підприємства: аналіз основних підходів // В кн.: Менеджмент безпеки держави, регіону, підприємства: проблеми і виклики сьогодення: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2015. С. 238–251.
7. Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С. Про деякі проблеми у сучасній економічній безпекології. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2015. № 3. С. 6–18.
8. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент: підручник. 2-е вид. Київ: Центр навчальної літератури, 2009. 520 с.
9. Кузичев А. С. Диаграммы Венна. История и применение. М.: Наука, 1968. 249 с.
10. Полтініна О. П., Нескуба А. В. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємств: методичний аспект. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2010. № 29. С. 161–163.
11. Сажере Ю., Адамар Ж., Бройль Л. Анри Пуанкаре. Антология. М.: НИЦ «Регулярная и хаотическая динамика», 2001. 64 с.
12. Лепейко Т. І., Миронова О. М., Кривобок К. В., Немашкало К. Р. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Харків: Вид-во ХНЕУ, 2012. 306 с.
13. Шульженко Л. Є. Економічна безпека стратегічного альянсу: системний підхід: монографія. Луганськ: ТОВ «Пром-друк», 2014. 318 с.

REFERENCES

Alkema, V. H., and Kopytko, M. I. "Integral assessment of the level of economic safety of automobile

construction enterprises]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*, no. 39 (2015): 75-88.

Druker, P. F. *Zadachi menedzhmenta v XXI veke* [The tasks of management in the 21st century]. Moscow: Vilyams, 2004.

Ilyashenko, S. N. "Sostavlyayushchiye ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya i podkhody k ikh otsenke" [Components of economic security enterprises and approaches to their assessment]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (2003): 12-19.

Kozachenko, H. V., and Pohorelov, Yu. S. "Otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: analiz osnovnykh pidkhodiv" [Estimation of economic security of an enterprise: analysis of main approaches]. In *Menedzhment bezpeky derzhavy, rehionu, pidpriemstva: problemy i vyklyky syohodennia*, 238-251. Lviv: Liha-Pres, 2015.

Kozachenko, H. V., and Pohorelov, Yu. S. "Pro deiaki problemy u suchasni ekonomichnii bezpekolohii" [About some problems in modern economic safety]. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, no. 3 (2015): 6-18.

Kramarenko, H. O., and Chorna, O. Ye. *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2009.

Kuzichev, A. S. *Diagrammy Venna. Istoriya i primeneniye* [Venn diagrams. History and application]. Moscow: Nauka, 1968.

Lepeiko, T. I. et al. *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kharkiv: Vyd-vo KhNEU, 2012.

Poltinina, O. P., and Neskuba, A. V. "Otsinka rivnia finansovoi bezpeky pidpriemstv: metodychnyi aspekt" [Assessment of the level of financial security of enterprises: methodical aspect]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 29 (2010): 161-163.

Sazhere, Yu., Adamar, Zh., and Broyl, L. *Anri Puankare. Antologiya* [Henri Poincaré. Anthology]. Moscow: Regul'yarnaya i khaoticheskaya dinamika, 2001.

Shulzhenko, L. Ye. *Ekonomichna bezpeka stratehichnoho aliansu: systemnyi pidkhid* [Economic security of the strategic alliance: a systematic approach]. Luhansk: Promdruk, 2014.

Verhun, A. M., Savchenko, M. M., and Tarasenko, I. O. "Diahnostyka rivnia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Diagnostics of the level of financial and economic security of the enterprise]. *Ekonomicheskiye nauki*, no. 2 (2015): 23-26.

"Yemnist rynku" [Market capacity]. <http://moyaosvita.com.ua/marketing/yemnist-rinku/>